

Normkritik - strategier för förändring

Föreläsning av Carl Åkerlund
Uppsala 2011-09-12

Normer och maktstrukturer

- Idéer, ideal, det som anses vara normalt

Ex 1: Heterosexuell tills motsatsen bevisas

Ex 2: Förväntad funktionsförmåga

Ex 3: Vad du pratar bra svenska

- Politiskt inflytande, rättigheter, ekonomiska tillgångar.

Ex 1: Föräldraförsäkring, fördelning av uttagna dagar.

Ex 2: Diskriminering på arbets- och bostadsmarknad.

Ex 3: Rullstolsburna måste ta besöksingången in i riksdagen.

Maktstrukturer

Ras/ethnicitet

Sexualitet

Religiositet

Genusuttryck/kön

Funktionalitet

Klass

- "Vi" och "dom"
- Att prata om "den andre"
eller "de andra"

Strategier för förändring - Tolerans eller normkritik

Skiljer sig vad gäller syn på:

- Orsak
- Förändring
- Konkreta metoder

1. Tolerans

Orsak:

- Fördomar och okunskap om den Andre

Strategi:

- Kunskap om den Andre
- Diskussion om den Andre
- Sympati och förståelse för den Andre

1. Tolerans

- exempel på metoder

- Värderingsövningar
- Kärleksvecka
- Bögar - bra eller dåligt?
- Chefer träffar muslimer

Skolinformation

- Hej, jag heter... Annars gör jag...
- Berätta om "komma ut", vad mamma sa osv.
- "Varför är ni så typiska, hur har ni sex?"
- "Skicka gärna en vanlig bög!"
- Inslag på "kärleksvecka"

Intoleransrapporten (2004, 2010)

Forum för levande historia och BRÅ

- De flesta homosexuella är säkert hyggligt folk
- Det skulle vara helt okej att bo granne med en muslimsk skötsam person
- Det är alldeles för många judar i Sverige
- Det borde vara förbjudet för judar att rösta i allmänna politiska val
- Muslimer går det inte att lita på
- Att hiv och aids drabbar så många homosexuella män är nog naturens straff för ett perverst levnadssätt

Fördelar

- Ge kunskap om livsvillkor
- Ge korrekt kunskap
- Ge utsatta och marginaliserade grupper identifikation och historia

Nackdelar

- Framställer ”andra” som homogena grupper med liknande erfarenheter som en kan lära sig om vid ett lektionstillfälle
- Förutsätter normpersoner
- Riskerar kränkningar
- Synliggör ej normen
- Cementerar normer!

2. Normkritik

Orsak till diskriminerande särbehandling:

- Normer och maktstrukturer, på språklig, individ, institutions- och samhällsnivå.

Strategi:

- Synliggöra normer som privilegierar vissa och diskriminerar andra
- Ifrågasätta vad som ses som "normalt"
- Dekonstruera föreställningar om "vi" och "de"

Nyckelord:

- Se sig själv och osynligt "vi"
- Normkritik

Exempel på norm- kritiska strategier:

- UMO.se
- Under huden
- Friends
- Stadsteatern Skärholmen
- Öppna verksamheten och Bryt!

Normkritik

Fördelar:

- Kunskap om förtryck, inte avvikaren
- Synliggör hur diskriminering upprätthålls av normer, idéer och institutioner
- Deltagarna tvingas titta på sig själva
- Angår alla!
- Flera maktordningar

Nackdelar:

- Leder medvetenhet till handling?
- Räcker utbildning?
- Riskerar att osynliggöra avvikarens livsvillkor samt möjligheten till identifikation

Inom normkritisk pedagogik är det pedagogens ansvar att:

- Gränsa kränkningar
- Aktivt ta ställning och värna om transparens
- Kunna visa på strukturer, men också få deltagarna att se egen roll och eget ansvar
- Som man frågar får man svar: Tänk på upplägget! EXEMPEL: Ska bögar få gifta sig? ELLER: Hur kan man arbeta mot homofobi?

Fem fokusområden

- Synliggöra normer
- Ifrågasätta normer
- Synliggöra privilegier
- Granska egen position/föreställningar
- Hitta strategier för förändring

Metod: Jag tolererar dig

Öppna verksamheten!

- Framtagits av Ungdomsstyrelsen med underlag från RFSL Ungdom
- Vänder sig till dig som arbetar på en fritidsgård, ungdomens hus eller inom någon annan verksamhet som riktar sig till unga.
- Texter om normkritik, praktiska tips, reflektionsfrågor och övningar.

Metodmaterialet BRYT!

- Framtaget av RFSL Ungdom och Forum för levande historia
- För dig som vill arbeta med anti-diskriminering inom skola, organisation och arbetsplats.

BRYT! Tredje upplagan

- Släpptes i april 2011
- Nya texter och nya metoder
- Mer fokus på normer kring religiositet, hudfärg och funktionsförmåga.

